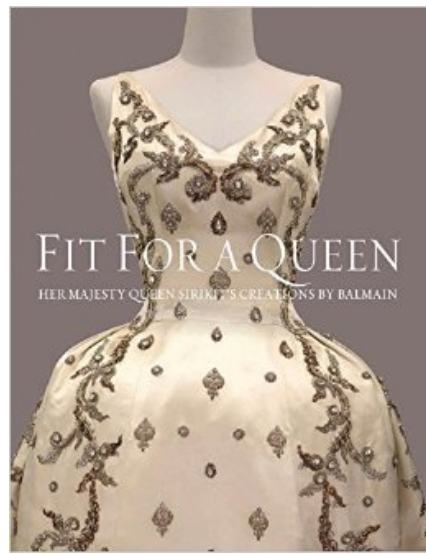

แนะนำหนังสือ **งามสมบรมราชินีนาถ**

อารีรัตน์ ต้นวีระชัยสกุล*

ในวาระที่สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ จะทรงมีพระชนมายุ 84 พรรษา ในวันที่ 12 สิงหาคม 2559 พิพิธภัณฑ์ผ้าในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งตั้งอยู่ที่หอระฆังการพิพัฒน์ ในพระบรมมหาราชวัง ได้จัดนิทรรศการพิเศษ *งามสมบรมราชินีนาถ (Fit For a Queen: Her Majesty Queen Sirikit's Creation by Balmain)* เพื่อเฉลิมพระเกียรติ โดยจัดแสดงผลงพระองค์ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ที่ทรงใช้เมื่อโดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชไปทรงเยือนสหรัฐอเมริกาและหลายประเทศในยุโรปอย่างเป็นทางการ เมื่อ พ.ศ. 2503 รวมทั้งฉลองพระองค์อื่นๆ ที่ทรงใช้ในการเสด็จเยือนประเทศต่างๆ ทั้งที่เป็นทางการและเป็นการส่วนพระองค์ในทศวรรษดังกล่าวอีกด้วย

นิทรรศการพิเศษนี้ จัดแสดงระหว่างวันที่ 4 สิงหาคม 2559 ถึงเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2561 โดยมีหนังสือประกอบการจัดแสดงเป็นภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ได้แก่ **งามสมบรมราชินีนาถ** และ **Fit For a Queen** ที่ได้รวบรวมเรื่องราวและรูปภาพฉลองพระองค์ต่างๆ บริษัทสำนักพิมพ์ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์เป็นผู้พิมพ์เผยแพร่ และบริษัทสำนักพิมพ์ริเวอร์บุ๊กส์ จำกัด เป็นผู้จัดทำจำหน่าย

งามสมบรมราชินีนาถ มีเนื้อเรื่อง ภาพประกอบขาว-ดำและ 4 สี รวมทั้งแบบร่าง รวม 232 หน้าบทนำของหนังสือเกริ่นให้ผู้อ่านทราบว่า การเสด็จพระราชดำเนินเยือนสหรัฐอเมริกาและ

* อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาอังกฤษ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

ประเทศในยุโรปรวม 15 ประเทศ นาน 6 เดือนเศษ ทำให้สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงเตรียมจัดฉลองพระองค์ให้เหมาะกับทุกโอกาส โดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ออกแบบ “ชุดไทยพระราชนิยม” และเชิญนายปีแอร์ บัลแมง (M. Pierre Balmin) เป็นผู้ดูแลการออกแบบ ฉลองพระองค์

หนังสือเล่มนี้กล่าวถึงฉลองพระองค์ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ โดยใช้รูปภาพประกอบคำอธิบาย แบ่งเนื้อหาเป็น 2 ส่วนสำคัญ ได้แก่ ความเป็นมาของฉลองพระองค์ กับ ฉลองพระองค์ต่างๆ โดยแบ่งหัวข้อย่อยๆ เป็น 6 บท ดังนี้

1. ฉลองพระองค์ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ
2. ฉลองพระองค์ชุดกลางวัน
3. ฉลองพระองค์ชุดราตรีสั้น
4. ฉลองพระองค์ชุดราตรี
5. ฉลองพระองค์ชุดไทย และฉลองพระองค์จากผ้าไหมมัดหมี่ไทย
6. ฉลองพระองค์คลุม พระมาลา ถุงพระหัตถ์ กระจเป่าทรงถือ และฉลองพระบาท

ฉลองพระองค์ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เป็นหัวข้อแรกในหนังสือที่มีเนื้อหา 32 หน้า เป็นเสมือนบทนำที่แท้จริงของหนังสือเล่มนี้ เพราะกล่าวถึงความเป็นมาของการจัดเตรียมฉลองพระองค์ เมื่อสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ต้องโดยเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไปทรงเจริญสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศ ขึ้นต้นด้วยพระราชดำรัสในสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถว่า ทรงพบกับนายบัลแมงครั้งแรกเมื่อไร

เนื้อหาในส่วนนี้ คือ ความเป็นมาของฉลองพระองค์ เพราะให้รายละเอียดเนื้อหาบอกถึงช่วงเวลาและขั้นตอนเริ่มต้นในการเตรียมการทั้งหมด โดยสิ่งสำคัญคือการหาผู้ที่จะมาทำฉลองพระองค์ทั้งแบบไทยและแบบสากล ซึ่งในที่สุดคุณหญิงอุไร ลืออำรุง ซึ่งเป็นช่างตัดฉลองพระองค์ก็ได้แนะนำนักออกแบบชื่อดังชาวฝรั่งเศส นายปีแอร์ บัลแมง ซึ่งในช่วงเวลานั้นได้กลับจากการเที่ยวพักผ่อนมาพำนักในกรุงเทพฯพอดี ให้เป็นผู้ถวายงานตัดฉลองพระองค์แบบสากลถวายแด่สมเด็จพระนางเจ้าฯ ในส่วนที่ 1 จึงมีการนำเสนอประวัติชีวิตและผลงานของนายปีแอร์ บัลแมง ขั้นตอนการทำงานของห้องเสื้อบัลแมง รวมถึงรายละเอียดการทำงานของห้องเสื้อบัลแมงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการทำฉลองพระองค์สมเด็จพระนางเจ้าฯพระบรมราชินีนาถ และเนื่องจากฉลองพระองค์หลายองค์เน้นการปักเลื่อม จึงมีเรื่องราวเกี่ยวกับสถาบันปักเลื่อมช่างที่ทำงานร่วมกับนายปีแอร์ บัลแมงมากล่าวไว้ด้วย ในช่วงท้าย ได้สรุปเรื่องฉลองพระองค์ในการเสด็จพระราชดำเนินเยือนต่างประเทศ พ.ศ. 2503 และภายหลังจากนั้นเอาไว้ด้วย

ส่วนที่ 2 ฉลองพระองค์ในเวลาและโอกาสต่างๆ แยกเป็นฉลองพระองค์ชุดกลางวัน ฉลองพระองค์ชุดราตรีสั้น ฉลองพระองค์ชุดราตรี ฉลองพระองค์ชุดไทย และฉลองพระองค์จากผ้าไหมมัดหมี่ไทย ฉลองพระองค์คลุม พระมาลา ฎงพระหัตถ์ กระเป๋าทรงถือ และฉลองพระบาท ห้องเสื้อบัลแมงไม่ทำฉลองพระบาท แต่นายปีแอร์ บัลแมง เลือกให้นายเรอเน่ มั่นชินี เป็นผู้ออกแบบฉลองพระบาทถวายเป็นที่พอพระราชหฤทัย ในส่วนที่ 2 นี้ ลำดับภาพฉลองพระองค์เรียงตามปี จาก พ.ศ. 2503 ที่เสด็จไปทรงเยือนต่างประเทศครั้งแรก จนถึง พ.ศ. 2522 สิ่งที่น่าสนใจคือ ภาพประกอบคำอธิบายฉลองพระองค์ทุกองค์ พร้อมแบบร่างมากกว่าครึ่งหนึ่ง ตลอดจนพระบรมสาทิสลักษณ์สมเด็จพระนางเจ้าฯ ในชุดฉลองพระองค์จากแบบร่างนั้นๆ ด้วย

งามสมบรมราชินีนาถ เล่มนี้อาจจะดูเหมือนหนังสือภาพแฟชั่นมากกว่าหนังสือเพื่อการศึกษา แต่เมื่อได้อ่านหนังสือเล่มนี้แล้วจะพบได้ว่า เนื้อหาและการอ้างอิงที่มีมากในส่วนที่ 1 รวมทั้งคำอธิบายรูปภาพทุกรูปตลอดเล่ม มีคุณค่ามากพอที่จะทำให้ผู้อ่านรับรู้เรื่องราวในประวัติศาสตร์ของไทย ตลอดจนเหตุการณ์ในอดีตของประเทศต่างๆ ที่ทั้งสองพระองค์เสด็จพระราชดำเนินไปเยือนด้วย มีมุมมองต่างๆ ที่น่าสนใจดังนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชได้เสด็จพระราชดำเนินไปเยือนสหรัฐอเมริกาและประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรป รวม 15 ประเทศ ตามคำกราบบังคมทูลเชิญอย่างเป็นทางการ เป็นเวลาประมาณ 6 เดือน ในช่วงฤดูร้อนถึงฤดูหนาว ปี พ.ศ. 2503 และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ โดยเสด็จพระราชดำเนินไปด้วย ทั้งสองพระองค์ทรงมีพระราชปฏิสันถารกับพระประมุขและประมุขของประเทศต่างๆ รวมทั้งผู้มีชื่อเสียงของหลายประเทศ ฉะนั้น จึงต้องเตรียมฉลองพระองค์ทั้งแบบสากลและแบบไทยให้เหมาะสม

ฉลองพระองค์แบบสากลอันงามสง่าสะท้อนถึงความเข้าพระทัยธรรมเนียมปฏิบัติของประเทศที่เสด็จพระราชดำเนินไปเยือน เป็นการสร้างความประทับใจเป็นอย่างดี นอกจากนั้น การที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ ทรงคิดแบบชุดไทยประจำชาติ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญผสมผสานกับวิธีการตัดเย็บที่สวมใส่ได้ง่ายแต่ยังคงความสวยงาม เพื่อให้ชาวต่างชาติที่พบเห็นและประทับใจกับเอกลักษณ์ไทย นับเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้เป็นอย่างดี

2. พระอัจฉริยภาพของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เมื่อสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถต้องโดยเสด็จพระราชดำเนินพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชไปเยือนต่างประเทศอย่างเป็นทางการนานถึง 6 เดือนนั้น ทรงตระหนักว่า เป็นการตามเสด็จทางราชการครั้งสำคัญมาก เพราะมิใช่การเสด็จพระราชดำเนินไปทรงพักผ่อนเพื่อสำราญพระราชอิริยาบถ จึงต้องทรงเตรียมพระองค์ให้พร้อมในทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ฉลองพระองค์ (หน้า 6) หากมองแบบคนทั่วไป ในเวลานั้น สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงมีพระชนมายุเพียง

28 พรรษา ยังอยู่ในวัยสนุกสนานร่าเริง แต่ก็ไม่ทรงลืมตำแหน่ง พระยศ และหน้าที่ ทรงเตือนพระองค์อยู่เสมอว่า การตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชครั้งนั้นเป็นพระราชกิจในการปรากฏพระองค์แทนสตรีไทยในต่างประเทศ (เกนหลง สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2542: 135)

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงเตรียมพระองค์และทรงตระเตรียมการต่างๆ ข้อมูลส่วนที่ 1 จึงแสดงถึงพระอัจฉริยภาพของสมเด็จพระนางเจ้าฯ ในด้านต่างๆ เช่น การวางแผนงาน การตัดสินใจ การเลือกใช้คน เพราะเมื่อสมเด็จพระนางเจ้าฯ ทรงทราบว่า จะต้องโดยเสด็จไปเยือนประเทศต่างๆ ตั้งแต่ปลายเดือนมิถุนายน พ.ศ.2503 (หน้า 6) จึงทรงเตรียมการให้หาผู้เชี่ยวชาญด้านเสื้อผ้าตั้งแต่เดือนตุลาคม พ.ศ. 2502 จากบรรดานักออกแบบที่มีชื่อเสียงระดับโลกซึ่งดูแลการออกแบบเสื้อผ้าให้กับสตรีหมายเลข 1 ของประเทศต่างๆ สมเด็จพระนางเจ้าฯ ทรงเลือกนายปีแอร์ บัลแมง นักออกแบบชาวฝรั่งเศส เมื่อได้ทอดพระเนตรแบบร่างฉลองพระองค์ที่นายบัลแมงทูลเกล้าฯ ถวายและทรงพอพระราชหฤทัยรูปแบบของชุดที่ดูเรียบง่ายแต่สง่างาม (หน้า 13 และ 19) แต่ถึงกระนั้นก็ได้หมายความว่า สมเด็จพระนางเจ้าฯ จะทรงเห็นด้วยกับนายบัลแมงทั้งหมดทุกชุด เพราะจะทรงพิจารณาความเหมาะสมกับความเป็นไทยด้วย (หน้า 106-107)

3. มุมมองด้านภาษา เนื่องจากเนื้อหาภายในเล่มจะเป็นเรื่องราวของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ จึงได้เรียนรู้คำราชาศัพท์มากมาย แต่ไม่ใช่การท่องจำคำราชาศัพท์เหมือนครั้งที่เป็นนักเรียน ซึ่งเมื่อเวลาผ่านไปเรามักจะลืม เพราะไม่ได้ใช้ในชีวิตประจำวัน แต่ใน **งามสมบรมราชินีนาถ** นี้เป็นการเรียนรู้คำราชาศัพท์ผ่านรูปภาพ เช่น ฉลองพระองค์คลุม (เสื้อคลุม) พระมาลา (หมวก) ถุงพระหัตถ์ (ถุงมือ) กระเป๋าทรงถือ (กระเป๋าสตรี) ฉลองพระบาท (รองเท้า) และเรียนรู้การใช้ราชาศัพท์ในรูปประโยคต่างๆ ผ่านการอ่าน การเล่าเรื่องเหตุการณ์ต่างๆ ในคำนำและเนื้อหาบทที่ 1 แม้จากส่วนที่อธิบายประกอบรูปภาพก็ทำให้ได้คำศัพท์ที่อาจเดาไม่ได้ถ้าเห็นเพียงแค่ว่า “พระภูษาทรง” หมายถึงกระโปรง (หน้า 159) ในบางรูปภาพก็บรรยายเป็นเหตุการณ์ด้วย ทำให้ผู้อ่านจะได้เรียนรู้รูปประโยคการใช้คำราชาศัพท์ เช่น

“สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถโปรดฉลองพระองค์คลุมขนมิงค์สีขาว ที่เคยทรงในระหว่างการเสด็จฯ เยือนยุโรปอย่างเป็นทางการ ใน พ.ศ. 2503 จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แผนกชุดขนสัตว์ของห้องเสื้อบัลแมงทำขึ้นใหม่ ใน พ.ศ. 2525” (หน้า 197)

รายชื่อคณะผู้จัดทำหนังสือ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รายชื่อที่ปรึกษา ทั้งนางสนองพระโอษฐ์ในสมเด็จพระนางเจ้าฯ คุณข้าหลวงผู้ใหญ่ในสมเด็จพระนางเจ้าฯ รองราชเลขาในการในพระองค์สมเด็จพระบรมราชินีนาถ รองราชเลขาธิการ สำนักราชเลขาธิการ นักอักษรศาสตร์เชี่ยวชาญสำนักราช

เลขาธิการก็ยิ่งทำให้เชื่อมั่นได้ว่าหนังสือเล่มนี้จะให้ข้อมูลและหรือเป็นแหล่งข้อมูลอ้างอิงการใช้คำราชาศัพท์ที่เชื่อถือได้อย่างแน่นอน

4. มุมมองด้านแฟชั่นเครื่องแต่งกาย ดังที่กล่าวแล้วว่า หนังสือเล่มนี้เหมือนเป็นหนังสือแฟชั่นเพื่อแสดงแบบเสื้อผ้าที่ใช้ในโอกาสที่หลากหลาย โดยแบ่งประเภทของชุด (ฉลองพระองค์) ตามการใช้งาน เช่น ชุดกลางวันปกติ ชุดราตรีที่มีทั้งแบบสั้นและยาว ใช้ในงานทั่วไปกับงานระดับหรู และเป็นแบบที่ใส่ตามสภาพอากาศด้วย หรือแม้แต่การที่สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถทรงโปรดให้ใช้ผ้าไทยที่ทอโดยชาวบ้านท้องถิ่นมาตัดเย็บเป็นฉลองพระองค์ที่เป็นแบบสากลแต่ยังคงเอกลักษณ์ความเป็นไทย ทำให้ได้เห็นถึงลักษณะความแตกต่างของชุดประเภทต่างๆ กัน นักออกแบบเสื้อผ้าหรือเจ้าของร้านตัดเสื้อผ้าสตรีที่เรียนการออกแบบจะทราบดีว่า ทุกคนจะเรียนการร่างแบบเสื้อผ้า แล้วจึงจะตัดตามแบบที่ร่างไว้ หนังสือ **งามสมบรมราชินีนาถ** มีภาพร่าง (ภาพสเก็ท) และมีฉลองพระองค์ที่ตัดเย็บเสร็จเรียบร้อยอยู่ในภาพหุ่น จึงเห็นได้จากภาพร่างว่า เมื่อตัดเย็บเสร็จแล้วจะออกมาเป็นอย่างไร

สรุปว่าหนังสือ **งามสมบรมราชินี** ทั้งฉบับภาษาไทยและภาษาอังกฤษ แม้จะไม่ใช่วิชานิติศาสตร์โดยตรง และราคาอาจจะค่อนข้างสูง แต่ก็ยังเป็นแหล่งข้อมูลให้ผู้ที่ไม่ชอบอ่านหนังสือวิชาการเล่มหนา สามารถติดตามเรื่องราวประกอบภาพที่มีคุณค่า ทำให้ได้รับรู้เหตุการณ์ในช่วงเวลาหนึ่งของประเทศต่างๆ ที่ประเทศไทยมีความสัมพันธ์ด้วย ได้เรียนรู้ถึงพระอัจฉริยภาพของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ผ่านฉลองพระองค์ ซึ่งอาจเรียกได้ว่า “หนังสือประวัติศาสตร์เครื่องแต่งกาย” และได้เรียนรู้คำราชาศัพท์ผ่านรูปภาพและการอ่านตามบริบทของหนังสือจนสามารถเอาไว้อ้างอิงได้ และเก็บไว้เป็นมรดกทางประวัติศาสตร์ให้รุ่นลูกหลานต่อไปได้อีกด้วย

การอ้างอิง

เกนหลง สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, ท่านผู้หญิง. 2542 . **ทำเป็นธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด.

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ. 2559. **งามสมบรมราชินีนาถ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ริเวอร์บุ๊คส์ จำกัด.